

SISTEM DE EVALUARE A PERFORMANȚEI PROGRAMELOR DE STUDII

Petru Todos, prof. univ. dr., prim-prorector UTM

Andrei Chiciuc, conf. dr. ing., șef DMC, UTM

Stela Țicul, responsabil pentru implementarea SMC, DMC, UTM

The quality of professional formation, especially of studying programs, is a priority for each university. Quality assurance constitutes a desideratum of higher education, a fact that needs the elaboration and application of a methodology for quality evaluation according to some criteria, indicators and quality descriptors. The methodology of evaluating the quality for professional formation is influenced by the aim of studying program: assuring a high level of preparing competitive specialists on job market. This methodology is used as well as the reference base for quality management in an education institution, for internal monitorization and external demonstration of the quality assurance academic situation.

Key words: *quality, evaluation, methodology of evaluation, procedures of evaluation.*

Introducere

Problema evaluării este una centrală în activitatea universităților. De multe ori constatăm că este și cel mai dificil aspect al activității unei instituții de învățământ. Dificultatea problemei este influențată de funcțiile evaluării în contextul procesului educațional. Evaluarea informează despre starea lucrurilor pe anumite segmente/aspecte ale formării profesionale; în baza evaluării se stabilește un diagnostic și se elaborează strategii de formare profesională; în baza evaluării se constată eficacitatea și eficiența programelor și calitatea pregătirii specialiștilor în raport cu așteptările angajatorului. Prin evaluare se produce conexiunea inversă internă (cei ce oferă servicii educaționale primesc un răspuns asupra realizării intențiilor/obiectivelor) și totodată universitățile primesc un feedback din parte societății și pieței muncii asupra calității serviciilor prestate.

Există multiple metodologii de evaluare a calității, sisteme de criterii și indicatori, elaborate de către comunitățile academice din întreaga lume sau de către comunitatea academică din Europa. Acestea pot fi folosite (și sunt utilizate) mai cu seamă în evaluările externe, când universitățile trebuie să corespundă unor criterii unice, dar în esență criteriile de evaluare, indicatorii și descriptorii de performanță sunt elaborați în dependență de obiectivele de evaluare. Din aceste considerente constatăm că nu putem vorbi despre o metodologie general acceptată, utilizată în diverse cazuri și unica acceptată drept cea mai bună. Necesitatea perfecționării continue a metodologiei de evaluare corespunde tendinței de a introduce inovații în învățământ și a spori calitatea studiilor.

Argumente influențate de către comunitatea academică europeană

Implicarea în problema evaluării calității formării profesionale prin programele de studii a fost determinată de schimbările produse în sistemul european al învățământului superior și schimbările produse în sistemul învățământului superior din Republica Moldova.

Procesul de la Bologna a generat o serie de schimbări la nivel de concepție a pregătirii cadrelor, sistem de organizare a învățământului superior, relație profesor–student, funcționalitatea studiilor universitare.

Prin crearea sistemului european al învățământului superior, apare fenomenul mobilității academice, se creează mecanismul de recunoaștere a studiilor și a diplomelor. În această situație, calitatea învățământului devine una dintre dimensiunile procesului Bologna și finalitate majoră a învățământului superior. Elaborarea unei metodologii de evaluare a calității în cadrul sistemului național al învățământului superior, devine o necesitate impusă de către situație. Sunt valorificate atât experiența țărilor europene, cât și propria experiență adaptată la un nou context.

Argument influențat de situația în interiorul sistemului de învățământ superior din țară.

Elaborarea unei metodologii de evaluare a calității:

- orientează instituțiile și subdiviziunile acestora în autoevaluarea calității în scopul aprecierii propriilor rezultate și identificarea domeniilor/ aspectelor ce necesită îmbunătățire;
- oferă un cadrul conceptual și operațional de evaluare externă;
- oferă un cadrul conceptual de evaluare internă.

O descriere cum ne-am apropiat de problemă

La elaborarea metodologiei de evaluare a calității și performanței programelor de studii am analizat tendințele europene în problema evaluării calității. Analiza metodologiilor propuse de către colegii din țările europene ne-a permis să configurăm dimensiunile metodologiei și să includem în sistemul de criterii cele care sunt utilizate și de către colegii noștri. Una dintre dificultățile întâlnite a fost găsirea

modalității de încadrare a elementelor procedurale într-un sistem, astfel încât să fie prezentați explicit și să existe legături funcționale între: domeniile/aspectul evaluat; criteriul de evaluare; indicatori; referința indicatorului la documentele normative de referință și conținutul raportului de evaluare; descriptorii de performanță și aprecierea valorică a acestora. Prezentarea grafică s-a dovedit a fi cea mai eficientă. Metoda calimetrică a permis aprecierea valorică a indicatorilor și criteriilor.

A fost imposibilă găsirea unei unități de apreciere unice pentru toți indicatorii, de aceea am convenit asupra a câtorva modalități de apreciere:

- indicatori măsurabili în unități proprii (număr, metri, procente, etc.)
- apreciere atributivă bivalentă, care presupune o apreciere fixă (da, nu)
- apreciere atributivă multivalentă, prin utilizarea scalelor de apreciere: excelent, înalt, mediu, minim acceptabil, neacceptabil.

Domeniul de utilizare a criteriilor și indicatorilor

Criteriile, indicatorii și procedurile de evaluare a programelor de studii în învățământul superior ciclul unu (licența) și ciclul doi (master) sunt elaborate cu scopul asigurării nivelului înalt de pregătire a specialiștilor competitivi atât pe piața națională a muncii cât și pe cea europeană.

Criteriile de evaluare și indicatorii de calitate sunt aplicate în asigurarea internă a calității și în acreditare. Criteriile și indicatorii pot fi utilizați, de asemenea, pentru conceperea și evaluarea unor noi programe, pentru toate domeniile de formare a specialiștilor cu studii superioare. În măsura în care criteriile descriu rezultatele învățării unui program acreditat, dar nu definesc cum trebuie să fie obținute aceste rezultate, instituției de învățământ superior îi revine misiunea/sarcina de a dezvolta de sine stătător programe proprii cu accente și caracteristici individuale, inclusiv noi programe inovative, precum și de a defini condițiile de acces la fiecare program.

Aprecierea valorică a indicatorilor și criteriilor

Evaluarea valorică are scopul de a determina un indice formalizat în baza căruia programele evaluate în cadrul unei universități (instituții) sau din diverse instituții să poată fi comparate și clasificate după nivelul lor de calitate.

La baza conceptului elaborat stă noțiunea de indicator global al calității (IQ), utilizat pe larg în calimetrică și care se calculează în baza criteriilor și indicilor deja stabiliți.

S-a considerat oportun de a stabili doar trei nivele de apreciere a indicatorilor de calitate: bine, minim acceptabil și neacceptabil, cărora li se pun în corespundere valorile numerice 1, 0,5 și 0, utilizate ulterior în calcule. Normele de apreciere pentru fiecare indicator sunt stabilite pornind de la cerințele standardelor educaționale, altor acte normative și regulamente de organizare a învățământului superior, normelor sanitare, în baza experienței din domeniu a universităților din țară și din Spațiul

European al Învățământului Superior. Bineînțeles că pe parcurs, odată cu acumularea experienței, aceste aprecieri pot fi revăzute sau precizate.

Indicatorii de calitate în cadrul fiecărui criteriu sunt de importanță diferită. Aportul unui indicator în cadrul criteriului poate fi apreciat cu ajutorul unui coeficient de pondere K_{ind} , a cărui valoare depinde de numărul indicatorilor (de la 1 până la 5) și de importanța acestuia în raport cu ceilalți indicatori. Evident că suma coeficienților K_{ind} în cadrul unui criteriu este unitară.

Domeniile de evaluare, dar și criteriile identificate, au o pondere diferită în asigurarea calității pregătirii specialiștilor în cadrul unui program. Această diferență se ia în considerație prin atribuirea unor punctaje (cote părți) diferențiate pentru fiecare domeniu și fiecare criteriu în cadrul domeniului. Este stabilit un punctaj maximal al indicatorului global egal cu 100 puncte, iar între domenii și criterii acest punctaj a fost repartizat în dependență de importanța acestora.

Pentru o mai bună înțelegere, în figura 1 este prezentată o schemă a repartizării punctajelor între domenii și criterii și a coeficienților de pondere.

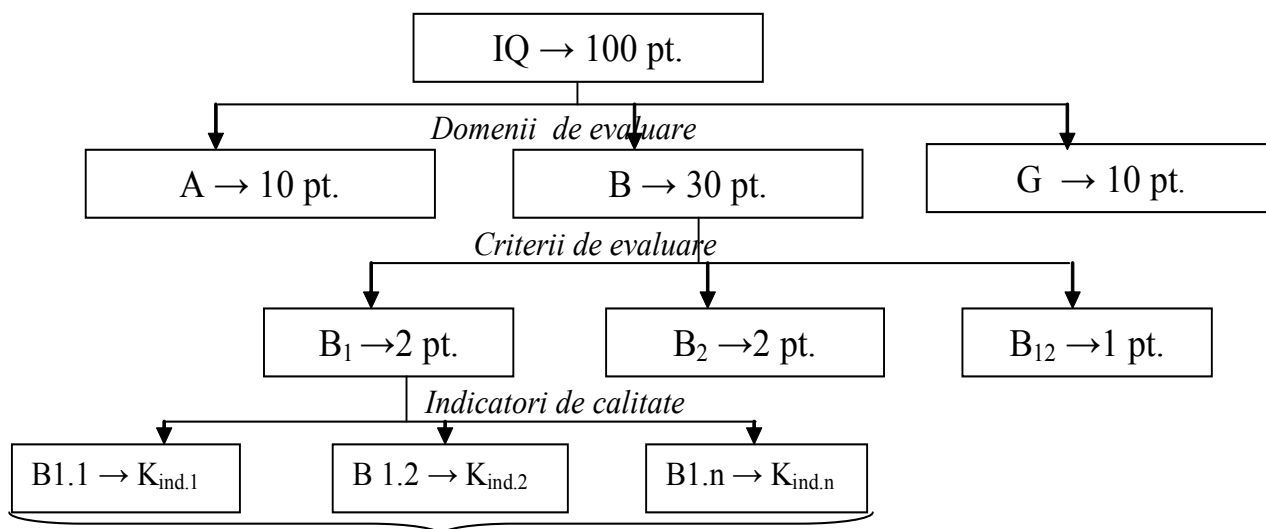

Figura 1. Ponderarea domeniilor, criteriilor și indicatorilor de calitate

Valoarea indicatorului global al calității IQ , a punctajelor pe domenii P_d și criterii SP_{cr} , se vor calcula cu relațiile (1, 2 și 3), în baza valorilor indicatorilor de calitate, identificate de evaluator:

$$IQ = P_{dA} + P_{dB} + \dots + P_{dG} \quad (1)$$

$$P_d = \sum_{j=1}^k P_{crj} \quad (2)$$

$$SP_{cr} = P_{cr} \cdot \sum_{i=1}^n (K_{ind.i} \cdot V_{ind.i}) \quad (3)$$

n – numărul indicatorilor în cadrul criteriului respectiv;

k – numărul criteriilor în cadrul domeniului respectiv;

V_{ind} – valoarea numerică a indicatorului atribuită de către evaluator: 0; 0,5 sau 1;

P_{cr} – punctajul criteriului respectiv.

Valoarea indicatorului global de calitate va varia de la program la program de la 100 până la 0 puncte. În dependență de punctajul acumulat pot fi stabilite nivele de performanță a programelor evaluate, de exemplu:

- Excelent: 95-100 puncte
- Bine: 81-94 puncte
- suficient (mediu acceptabil): 61-79 puncte
- slab: 50-60 puncte
- inacceptabil: mai puțin de 40 puncte.

Nivelele de performanță sunt utilizate pentru clasificarea programelor, finanțarea privilegiată etc.

Rezultatele și legătura lor de implicările anterioare

Ca rezultat al elaborării acestei metodologii am obținut un sistem de evaluare a calității programelor de studii, care vine în concordanță cu metodele aplicate de comunitatea academică europeană, dar în același timp am obținut o metodologie de evaluare care poate fi aplicată la nivelul sistemului național al învățământului superior.

Până în prezent în Republica Moldova a existat o procedură de evaluare și acreditare, dar atât la nivelul domeniilor de evaluat, cât și la nivelul indicatorilor, dar mai ales la nivelul descriptorilor de performanță, această metodologie este depășită de cerințele timpului.

Un avantaj al metodologiei constă în faptul că ea este aplicabilă și funcțională și din considerentul că poate fi utilizată atât pentru evaluarea integrală a formării profesionale, cât și pentru evaluarea unor aspecte ale programului. Universitățile o pot utiliza în dependență de obiectivele evaluării interne, iar în cazul evaluării externe poate fi utilizată integral. Sistemul de proceduri care a existat până acum putea fi aplicat doar integral și de fapt nu era utilizat de către universități, ci doar de organele abilitate cu acreditarea instituțiilor, o dată la 5 ani.

Impactul pentru alții

Metodologia de evaluare a calității programelor de studii, elaborată de către echipa de lucru din cadrul Universității Tehnice a Moldovei și Universității de Stat din Moldova, este recomandată de către Consiliul Rectorilor pentru utilizare în cadrul sistemului învățământului superior din Republica Moldova. Mai mult ca atât, pornind de la faptul că procedurile de evaluare sunt în permanentă modificare și îmbunătățire, considerăm că modelul elaborat poate fi utilizat în totalitate, parțial sau ca concepție de către colegii din alte țări.

Concluzii

Problema calității programelor de studii este una prioritară pentru universități. În aceste condiții existența unui sistem de evaluare a calității este absolut necesar. Metodologia de evaluare trebuie să aibă un caracter complex, să conțină un mecanism de corelare a domeniului de evaluat cu indicatorii, descriptorii de performanță și modalitățile de apreciere valorică. Metodologia elaborată poate fi aplicată în evaluarea atât internă, cât și în cea externă (la nivel de sistem național de învățământ), pentru evaluarea procesului educațional în complexitatea lui sau pentru evaluarea unor aspecte.

Modelul propus este ușor de aplicat fiind explicit și prin faptul că a fost găsită o modalitate de exprimare valorică a criteriilor și indicatorilor de calitate a Programelor supuse evaluării în lucrare.

Bibliografie

1. EUR- ACE, *Framework Standarts for the Accreditation of Engineering Programmes*, 2005.
2. Muraru Elena, Todos Petru, Guțu Ana, *Repere conceptuale privind implementarea și îmbunătățirea Sistemului de Management al Calității în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova*, UTM, Chișinău, 2009.
3. Todos Petru, Chiciuc Andrei, Scripcenco Angela, Bulgaru Valentina, Balan Stela ș.a., *Criterii, indicatori și proceduri de evaluare a programelor de studii în învățământul superior*, Ghid, UTM, Chișinău, 2008.
4. *Standars and Guidelines for Qality Assurance in the Higer Education Area*, ENQA, Berghen, 2005.
5. *Standars and Guidelines for Qality Assurance in the Higer Education Area- 3rd edition*, 2009.
6. *Leuven/Louvain-la-Neuve Communique*, April 2009

*Recenzenți: S. Musteață, dr., conf. univ.
A. Handrabura, lector superior*

Prezentat în luna noiembrie 2010